

Natuur- en Vogelwacht
"De Alblasserwaard"

ONZE WAARD

HERFST 2024 www.nvwa.eu

1969

2024

BESTUUR

Voorzitter	<i>Ferry van Jaarsveld</i>	Papendrecht	voorzitter@nvwa.eu
Secretaris	<i>vacature</i>		secretaris@nvwa.eu
Penningmeester	<i>Sjoerd Veerman</i>	Alblasserdam	penningmeester@nvwa.eu
Bestuurslid	<i>Wim Hoogkamer</i>	Papendrecht	w.hoogkamer1@upcmail.nl
Bestuurslid	<i>Nel Welschen</i>	Dordrecht	nelwelschen@outlook.com
Bestuurslid	<i>Jopie Zwartbol</i>	Alblasserdam	Jzwartbol857@gmail.com
Bestuurslid	<i>Linda Manz</i>	Papendrecht	lindamanz1@hotmail.com

NVWA ONLINE

Website	www.nvwa.eu
Mail	info@nvwa.eu

INLEVERDATA KOPIJ

Winternummer	15 november 2024
Voorjaarsnummer	1 maart 2025
Zomernummer	1 juni 2025
Herfstnummer	1 september 2025

CONTRIBUTIES

Voor leden is dit minimaal €17,50 per jaar, meer mag, graag!

Voor jeugdleden tot 18 jaar € 7,50.

De contributie kunt u overmaken op bankrekening NL60 INGB 0001 997431 ten name van Natuur- en Vogelwacht De Alblasserwaard te Papendrecht.

De vereniging is een IVN afdeling. Voor €12,00 extra bent u ook IVN-lid.

De vereniging is een ANBI-instelling. Giften aan de NVWA kunnen voor u zowel via de giftenaftrek als via de periodieke giften een belastingvoordeel (vermeld RISN:803497180) opleveren.

Ledenadministratie:

Aan- en afmeldingen van lidmaatschap of adreswijziging kunt u doorgeven via ledenadministratie@nvwa.eu of schriftelijk via Postbus 171, 3350 AD Papendrecht.

Voor alle andere betalingen aan de vereniging graag gebruik maken van bankrekening NL 85 RABO 01113 0630 83 t.n.v. NVWA te Papendrecht.

NATUUR- EN VOGELWACHT “DE ALBLASSERWAARD”

De vereniging heeft ten doel: *Het in stand houden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap, de natuur en het milieu in de Alblasserwaard en het gezamenlijk beleven daarvan.*

Zij is opgericht op 25 november 1969 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40321641. Postbus 171 3350 AD Papendrecht.

Adres: Matenaweg 1, 3356 LS Papendrecht in het Streeknatuurcentrum.

COLOFON

‘Onze Waard’ is het vier keer per jaar verschijnende verenigingsblad.

Redactie: Tom Kalkman, Dick Markesteijn en Linda Manz.

Redactieadres: redactieonzewaard@nvwa.eu

Opmaak en druk: Vanderperk Groep

Oplage 620

Tekening voorkant: Geschubde inktzwammen door Piet van Meerkerk

INHOUD HERFST 2024

3	Van de penningmeester	10	Lezingen september, oktober en november	14	Planologie: Ontwikkelingen in de Alblasserwaard
4	Planten- en Insectenwerkgroep (PIWG)	11	Jaarverslag ringwerk 2023 door de ringgroep	15	Wandelingen in de educatieve Heemtuin
5	Ontmoetingsdag IVN'ers	13	Zomeractiviteiten	16	Zeepkruid
7	De ree (Capreolus capreolus)		Knotgroep De Kievit	18	Twee tentoonstellingen
9	Schoolactiviteiten				

Van de penningmeester

Onze vereniging bestaat alweer 55 jaar en is nog springlevend. In juli zijn de (financiële) halfjaarcijfers besproken in het bestuur en het ziet er goed uit. We zijn niet rijk in geld, maar komen wel rond. We hebben van de knotgroep De Kievit een mooie bijdrage gekregen en ook van de weidevogelwerkgroep hebben we een bijdrage ontvangen om de vereniging te laten functioneren. Het is jammer dat we te weinig personeel hebben om meerdere dagen per week bezoekers te ontvangen. Op de zaterdagmiddag blijkt dat er belangstelling is om iets te komen drinken of even te rusten tijdens een wandeling of een fietstocht. Met vrijwilligers wordt het centrum gerund. Hierdoor kunnen we de exploitatie sluitend houden.

Samenwerking

Blij zijn we met de samenwerking binnen de Alblasserwaard. We kunnen samenwerken met het Agrarische Collectief AV, met IVN Zuid-Holland, SWEK, knotgroepen, waterschap, gemeenten, gebiedsplatform AV, historische verenigingen, scholen, stichting Slingelandse plassen enzovoorts. Van tijd tot tijd maken zij ook gebruik van het Streeknatuurcentrum en geven daarvoor een (bescheiden) vergoeding. Alle kleine beetjes helpen en maken dat we onze kosten kunnen betalen. De afgelopen maanden hebben de leden van de werkgroep educatie vele schoolkinderen ontvangen en ze op een plezierige manier in aanraking kunnen brengen met al wat er groeit en bloeit in onze omgeving.

Beweging

Als vereniging zijn we ook in beweging. Besloten is om het aantal bankrekeningen te verminderen. Enerzijds kostenbesparing, anderzijds verminderen van werkdruk. Begin dit jaar hebben we afscheid genomen van Wout van Bezouwen als administrateur. Tien jaar lang heeft hij die werkzaamheden verricht. Nu schakelen we over op een boekhoudprogramma e.Boekhouden.nl. Onze nieuwe administrateur Dick Markesteijn jr zal deze werkzaamheden voor zijn rekening nemen. Het betekent te-

Openingstijden Streeknatuurcentrum

Het Streeknatuurcentrum is tot nader order geopend op:
Zaterdagmiddag van 13:00 – 17:00 uur

Het bestuur

vens dat de werkgroepen ‘educatie’ en ‘vogelwerkgroep’ gebruikmaken van de rekeningcourantrekening van de vereniging bij de Rabobank.

Aan het eind van het jaar gaat Elly Hoogkamer stoppen met de ledenadministratie van onze vereniging. Zij heeft dat 10 jaar tot volle tevredenheid gedaan. Ook dit moment gaan we gebruiken om de contributie-inning via het nieuwe boekhoudprogramma te laten verlopen.

Investeren

Deze zomer hebben leden van de knotgroep het winkeltje in het streeknatuurcentrum omgebouwd tot een kantoor. Er is een nieuwe computer aangeschaft. Als je hiervan gebruik wilt maken, laat het weten aan één van de bestuursleden. Ook is gewerkt aan een verduurzamingsplan voor het gebouw. Hierbij hebben we hulp gekregen van de provincie Zuid-Holland in het kader van duurzaam maatschappelijk vastgoed. We zijn een subsidieaanvraag aan het voorbereiden om enkele maatregelen uit te voeren die voor een lagere energierekening in de (nabije) toekomst moeten zorgen voor de vereniging.

Werk aan de winkel

De natuur staat onder druk doordat de mens denkt dat hij boven de planten en dieren staat. Een gevaarlijke misvatting, toont een nieuwe tentoonstelling in het Allard Pierson museum in Amsterdam. ‘De aarde hoeven we niet te redden, die draait wel door. De vraag is of wij er nog wel te vinden zijn.’

Sjoerd Veerman, penningmeester NVWA

Amethystzwam (foto Gerard Roest)

Knolparasolzwam (foto Gerard Roest)

Bericht van sterrenwacht Christiaan Huygens

Vereniging Christiaan Huygens wordt gevormd door een aantal enthousiaste mensen met sterrenkunde (astronomie) als gemeenschappelijke hobby. Regelmatig houden ze op vrijdag een verenigingsavond in het Streeknatuurcentrum van de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard. De komende tijd staan de volgende lezingen in de planning:

- 4 oktober: "Donkere Materie en Donkere Energie" door Henny Lamers

- 29 november: "Dreiging uit de ruimte" door Robert Wielinga
- 13 december: "De zon" door Edwin Mathlener
- 18 oktober: Algemene Ledenvergadering van Christiaan Huygens
- 15 November: Thema-avond

Voor meer informatie en een overzicht van de actuele verenigingsavonden: www.verenigingchristiaanhuysens.nl

Plantenwerkgroep

coördinator Bram van Vliet, acvanvliet@hetnet.nl

De najaarsvergadering was op 18 september 2024. Op het moment van het inleveren van de kopij moest de vergadering nog komen. Hierdoor zijn de plannen voor het komende half jaar nog niet bekend.

Wel zullen er weer mossenavonden in het Streeknatuurcentrum gehouden worden. Wekelijks, meestal op woensdag.

Verder houden we kort na nieuwjaar weer een bijeenkomst waarin leden foto's kunnen laten zien en we doen weer mee met de jaarlijkse 'eindejaarsplantenjacht' tussen kerst en oud en nieuw.

Houd onze website in de gaten voor de activiteiten (www.nvwa.eu).

Kinderactiviteiten tijdens schoolvakanties

door Nel Welschen

Herfst-struintocht, woensdag 30 oktober 2024.

Op woensdagochtend 30 oktober kunnen kinderen weer meedoen met een herfst struintocht. Heerlijk naar buiten en op zoek naar vallende bladeren, paddenstoelen, spinnen, vruchten van bomen en struiken, zoals eikels en bessen en de zaden van bloemen.

Heb je zin om hieraan mee te doen, meld je dan aan: jeugd@nvwa.eu.

Wanneer: woensdag 30 oktober 2024 van 10.00 -12.00 uur

Waar: het Streeknatuurcentrum, Matenaweg 1, Papendrecht

Kosten: € 2,50 per kind (ouders gaan gratis mee)

Wie: kinderen vanaf 4 jaar . Ouders en/of grootouders kunnen ook mee gaan. Voor kinderen van 4 en 5 jaar is begeleiding verplicht.

Aanmelden: jeugd@nvwa.eu onder vermelding van naam kind, leeftijd en het aantal begeleiders. Zorg voor passende (regen) kleding en goede stevige schoenen of laarzen.

We zien jullie graag.
Educatiegroep NVWA.

Activiteiten in 2025

In januari zijn er twee activiteiten voor kinderen.

Donderdag 2 januari. Braakballen pluizen.

Van 10.00- 12.00 uur.

Zaterdag 25 januari 2025. Tuinvogeltelling.

Van 11.00-15.00 uur.

Houd tegen die tijd de website (www.nvwa.eu) in de gaten. Daar staan verdere gegevens over deze activiteiten.

Dag voor IVN'ers vol zon, natuur en nieuwe ontmoetingen

tekst IVN-Zuid Holland, foto's Anna Laming

Zuid-Holland 4 september 2024

Ruim 50 IVN'ers van verschillende afdelingen kwamen afgelopen weekend bij elkaar in het Streeknatuurcentrum van de NVWA voor ontmoetingen in de natuur. De ontmoetingsdag werd georganiseerd voor IVN-leden en medewerkers in Zuid-Holland om elkaar te ontmoeten én om iedereen in het zonnetje te zetten voor al hun inzet.

De dag werd afgetrapt door Wemke van der Weij, regiodirecteur IVN ZuidWest, waarin ze reflecteerde op haar eerste jaar bij IVN. Ook werd de nieuwe vrijwilligersconsulent Sinde De Strijcker geïntroduceerd. Jacques Verhagen van de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard, gaf een introductie van de locatie en nam de groep mee in het reilen en zeilen van de NVWA, ook als IVN-afdeling en de samenwerking met IVN regionaal. Toen was het tijd voor de echte ontmoeting: tijdens de dynamische kennismakingscirkel leerde IVN'ers elkaar kennen door een gesprek aan te knopen met iemand die je nog niet kent over natuurbelevingen van nu en vroeger.

Creatieve handen uit de mouwen

De dag werd ingevuld met twee workshops. IVN'ers gingen op pad in de Heemtuin met Leen den Ouden, IVN natuurgids, die destijds zelf de tuin heeft ontworpen. De Heemtuin heeft vele verborgen hoekjes en raadsels,

die Leen met veel plezier prijsgaf. Zo zagen we in de poel, verscholen tussen het riet, een klein geel uniek bloemetje boven water drijven.

Ook mochten de creatieve handen uit de mouwen gestoken worden. Marijn van Lingen gaf een workshop Visueel Werken, een introductie in de visuele illustraties van IVN. Niet alleen een leuk en een creatief communi-

catietool, het bracht ook een hoop creativiteit naar boven met leuke illustraties als resultaat.

Hemelsluizen open

De dag werd afgesloten met enkele dankwoorden en een heerlijke borrel verzorgd door lokale vrijwilligers. Het was een mooi gezicht om verspreid in het centrum en op het terras buiten, IVN'ers tevreden met elkaar in gesprek te zien met in de ene hand een drankje en in de andere een hapje. En toen de laatste deelnemers vertrokken, trokken de hemelsluizen open. Ook de aarde was weer tevreden. In de woorden van IVN'er Hans: "Het was een dag waarin je gelijk op het niveau van het hart terechtkwam met elkaar, daar waar het om draait."

De ree (Capreolus capreolus)

tekst Nel Welschen, foto's Gerard Roest

Tijdens een wandeling in het Alblasserbos kun je verast worden door een ree. Verscholen achter een struik of zomaar opeens het pad overstekend. Voordat je het beseft is de ree alweer verdwenen. Aan de rand van het bos kun je de ree soms wat langer volgen. Het dier gaat met sierlijke sprongen door het veld en springt met gemak over sloten en greppels.

De ree is een prachtig, slank gebouwd, roodbruin hert. Een deel van het jaar, in de wintermaanden, leven reeën in een groep. Zo'n groep heet een sprong en bestaat uit geiten, bokken en jonge dieren. In het voorjaar en de zomer leven ze min of meer solitair (behalve de geit met jongen). De bronsttijd (paartijd) is in juli en augustus. De geit wordt dan soms lang achtervolgd door de bok. De draagtijd is uitzonderlijk lang, 40 weken. De bevruchte eicel blijft in kiemrust en ontwikkelt zich na de winter in normaal tempo, zodat tussen half mei en half juni de kalfjes geboren worden. Roodbruin met een tekening van witte vlekken. Een perfecte camouflage. De kalfjes worden 3 maanden gezoogd en blijven bij hun moeder tot de volgende lente.

De ree is een uitgesproken fijnproever, maar kan zo nodig zijn voedselkeuze aanpassen. Het voedsel bestaat uit energierijke kost zoals kruiden, grassen, knoppen en loten van struiken en bomen, bladeren en paddenstoelen. Maar ook uit landbouwgewassen zoals bieten en aardappelen. In de winter eten ze tevens droog gras, klimop, knoppen en jonge twijgen. Tijdens het foerageren blijven de oudere dieren alert. Na elke paar happen kijkt één van de dieren met een ruk op om lucht op te snuiven en de omgeving af te zoeken. Jongere dieren wachten bij gevaar de reactie van ouderen af. Dit foerageren doen ze vooral aan de bosranden, op open plekken en op akker- en weilanden. Ze rusten en herkauwen overdag in de dekking van het bos of het hoge gras. We kunnen de ree vooral in de schemer en vroege ochtend zien.

Alleen het mannetje (de bok) draagt een gewei. Vroeg in het voorjaar wordt de basthuid van het volgroeide gewei afgeveegd en in oktober wordt het gewei afgeworpen. De opbouw van het nieuwe gewei duurt ongeveer 17 weken.

Sporen van reeën: Vegen en krabben

De reebok markeert, veegt en krabt in de loop van het voortplantseizoen in zijn territorium aan bodem en planten zoals struiken en bomen. De veegplekken ontstaan doordat de reebokken veelvuldig met hun gewei langs de objecten wrijven of deze tussen de geweistangen nemen en er vervolgens mee 'slaan'. De krabplaatsen, niet te verwarren met ligplaatsen, ontstaan door krabben met de voorpoten. Zowel het vegen als het krabben zijn markeringen van het territorium ('vlag planten').

Geur

Tijdens het lopen en krabben in de grond wordt een geurstof uit de geurklieren in de poten naar buiten geperst waardoor een reukspoor wordt gevormd. Hieraan is elk ree individueel te herkennen. Daarnaast bevindt zich bij de reebok een geurklier bij de rozenstokken (de onderhuidse basis van het gewei).

Ligplaatsen

Op droge, meestal wat hogere plaatsen in het bos of veld ligt de ree graag te herkauwen. Naarmate deze vaker gebruikt wordt is deze ligplaats beter te herkennen. Voordat het dier gaat liggen krabt het in de bodem. Op den duur ontstaat zo een plek waar de planten beschadigd, dood of weg zijn. De humus en de rottende bladeren liggen meer aan de rand. En in het midden is soms zelfs de harde bodem te zien. De aanwezigheid van een sprong is goed te herkennen door meerdere ligplaatsen.

Uit de grootte en diepte zijn het gewicht en de grootte van de reeën ten opzichte van elkaar af te leiden.

Loopsporen

Reeën kunnen op de volgende drie manieren voortbewegen en sporen achterlaten:
Het rustig stappen; hierbij worden de achterpoten praktisch in de afdruk van de voorpoten gezet.
Het draven; waarbij de poten diagonaal gelijktijdig worden verzet.
Het galopperen; waarbij de achterpoten tegelijk worden gestrekt en er grote sprongen worden gemaakt en de achterpoten voor de voorpoten landen voor de volgende sprong. Als de ree rustig stapt, dan zien we de afdrukken van de hoefjes vlak naast elkaar en is de prent smal en spits. Is de ree vluchtig geweest, dan zien we dat de afdrukken van de hoefschalen gespreid zijn. In een zachte bodem zien we dan ook de afdrukken van de beide manieren bij de hoefsporen.

Geluid

Soms kun je ook luide, korte en schorre blafjes horen. Een bijzonder kenmerk is de spiegel. Een witte vlek op het achterwerk. Zo kunnen dieren van een groep elkaar in het donker volgen. Bij het vrouwtje (reegeit) is deze vlek hartvormig en bij het mannetje (reebok) is de vlek boonvormig.
De ree komt in Nederland veel voor. Ook in de Alblasserwaard o.a. in het Alblasserbos, langs de Betuwelijn en in diverse polders.

Paspoort:

Kopromplengte: 95-140 cm.

Schouderhoogte: 60-90 cm.

Gewicht: 15-30 kg.

Maximum leeftijd: 12 jaar.

Leefgebied: enige honderden hectare in een bebost gebied, afgewisseld met akkers en weilanden, de grens wordt gevormd door landwegen, sloten en beken.

Territorium van de bok: 12-15 hectare in het centrum van het leefgebied.

Voedsel: voornamelijk kruiden en de knoppen en kiempjes van loofbomen.

Schoolactiviteiten

tekst en foto: Team Schoolactiviteiten

In het voorjaarsnummer van Onze Waard stelde de werkgroep 'Schoolactiviteiten' zich al voor.

Natuureducatie is van essentieel belang voor de ontwikkeling van kennis over de natuur en het milieubewustzijn bij kinderen, waarbij hun beleving van het buiten in de natuur zijn, voorop staat.

Niet alleen verzorgt de NVWA daarom zelf educatieve evenementen, ook voor de basisscholen worden door de NVWA leerzame activiteiten georganiseerd.
Na een succesvol voorjaar en zomer, gaan we in de herfst weer met enthousiasme verder!

In september 2024 starten wij met nieuwe programma's: **NAAR BUITEN** leuke en leerzame avonturen en is het mogelijk om bij ons op bezoek te komen met je groep. Zo kunnen de kinderen:

- **de herfst struinend beleven**
- **paddenstoelen ontdekken**
- **kriebelbeestjes (onderbouw) en insecten (bovenbouw) onderzoeken.**

Zie de website <https://www.nvwa.eu/vanuit-de-scholen-op-excursie/> voor meer informatie en het programma.

Lezingen september, oktober en november 2024

26 september 2024: 'De Alblasserwaard door vlinderogen' door Anthonie Stip

Anthonie was jarenlang in verschillende werkgroepen actief voor de Natuur- en Vogelwacht 'De Alblasserwaard' en is nog steeds lid van de vereniging. Hij werkt voor De Vlinderstichting als projectleider en podcastmaker en zal u tijdens deze lezing meenemen in de wondere wereld van vlinders. Anthonie vertelt hoe vlinders leven en wat ze nodig hebben. Ook laat hij zien hoe u kunt bijdragen aan vlinderbescherming, bijvoorbeeld door vlinders te tellen en waarom dat meer dan nodig is. Een inspirerende avond waarin u de wereld door vlinderogen leert kennen.

17 oktober 2024: 'Botanische expeditie Armenië' door Kjell Nilsen

In juni 2016 heeft hij deelgenomen aan een internationale botanische expeditie in Armenië. Het doel van de reis was met name te onderzoeken welke zeggen (carex) in dit land voorkomen. De expeditie stond onder leiding van Jacob Koopman, carex specialist en auteur van het boek carex Europea. Verder was er begeleiding door leden van de Botanische faculteit van de Universiteit van Jerevan.

Hoewel de nadruk op zeggen lag, heeft Kjell onderweg naar van alles wat zijn interesse trok gekeken, zoals onder andere vogels en insecten. Armenië is een bergachtig land in de Kaukasus waarbij 90% van het land boven de 1000m hoogte ligt. Deze presentatie is te zien als een reisverslag door het land waarbij hij ook enkele culturele aspecten zal toelichten.

Armenië is door hem ervaren als een ongerept land met een verrassend veelzijdige natuur.

21 november 2024: 'Zoogdieren voorkomend in de Biesbosch' door Reinier Jacquet en Rob Haan van de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch.

De Alblasserwaard en de Biesbosch liggen slechts gescheiden door de rivier de Merwede tegen elkaar aan en het is dus niet verwonderlijk dat de zoogdieren die in het ene gebied voorkomen ook in het andere leven. Zoogdieren hebben een aura van schadelijkheid om zich heen, zoals de vos, die de vossenlintworm kan verspreiden en die heel vaak als oorzaak nummer één genoemd wordt als de weidevogels onder druk staan.

Maar ook boommarters hebben een bedenkelijke reputatie, zeker sinds er een webcam bij een visarendhorst in de Brabantse Biesbosch geplaatst is, want op beelden is te zien dat een boommarter in het nest klimt en een ei meeneemt. Gelukkig was dat geen visarend ei, maar dat zou zomaar het geval geweest kunnen zijn. Moeten we dan de boommarter ook gaan verjagen? Kortom ook aan sommige zoogdieren zit een controverse, hun natuurlijke overlevingsgedrag versus wat mensen er van vinden. Het zal dus niet alleen een avond plaatjeskijken worden, maar er mag ook best gediscussieerd worden.

*De lezingen worden gehouden in het Streeknatuurcentrum van de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard aan de Matenaweg 1, 3356 LS Papendrecht.
Aanvang lezingen 19.45 uur, inloop vanaf 19.30 uur.
Toegangsprijs is 2,50 euro.*

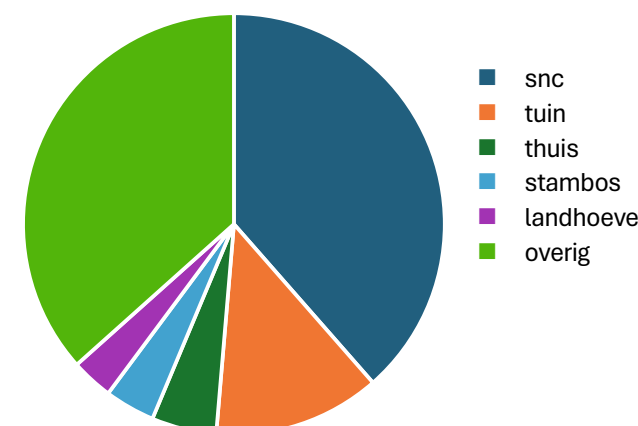
Jonge vogels maken een belangrijk deel uit van de totalen

Jaarverslag ringwerk 2023 door de ringgroep

tekst en foto's Ad Kooij

In vorige verslagen zijn al verschillende onderdelen aan de orde gekomen. Hier een totaaloverzicht van de omgelegde ringen per locatie/maand/soort.

verdeling over locaties

Verdeling over de vanglocaties

Gezien de inspanning op het SNC, 1 tot 2 keer per maand, is het niet verwonderlijk dat in verhouding de meeste vogels zijn geringd. Ook in de (heem)tuin worden redelijk veel vogels geringd alhoewel er maar met een enkel netje gevangen wordt.

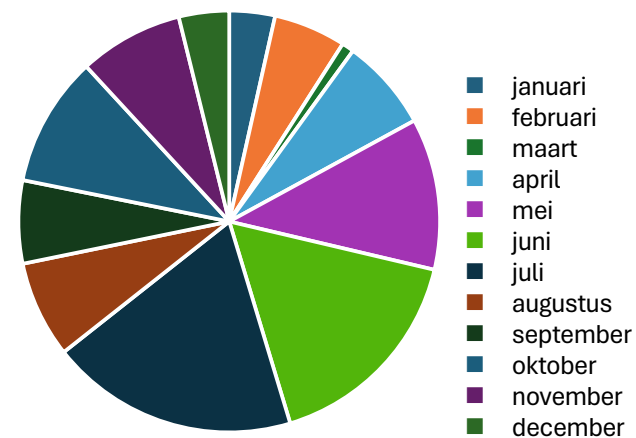

De vanglocatie in de heemtuin bij het Streeknatuurcentrum

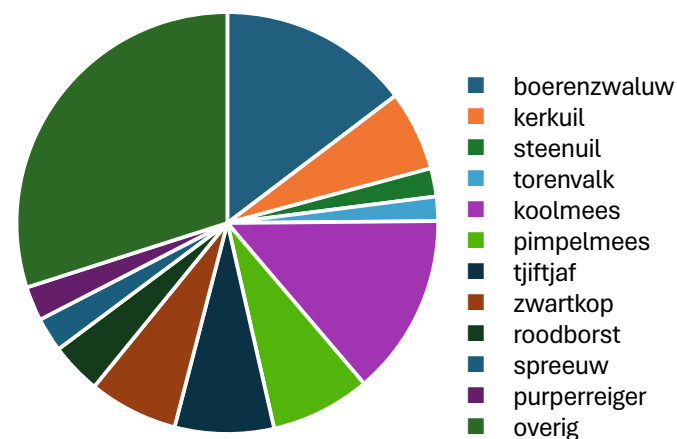
Het aandeel 'overig' is trouwens behoorlijk groot. Dit betreft vogels die door heel de Alblasserwaard geringd zijn zoals de boerenzwaluw, uilen, de torenvalk enz.

gevangen vogels per maand

De maanden mei, juni en juli springen er duidelijk uit. Dit zijn de maanden waarin vooral veel nestjongen worden geringd. De maanden daarna zijn het de trek-vogels die het aantal maken. In december tot en met maart liggen de aantallen veel lager, zijn er minder vogels aanwezig en is er een lagere vanginspanning, vaak (mede) veroorzaakt door de weersgesteldheid in deze maanden.

verdeling soorten

Verdeling soorten

Ook hier zijn de nestjongen van duidelijke invloed op de verdeling van de parten. Bij 'overig' staan alle soorten waarvan er minder dan 30 gevangen zijn.

Namens de ringgroep.
Ad Kooij

Zomeractiviteiten Knotgroep De Kievit

tekst en foto's Eddy van Kriekingen

Het knotten van de wilgen was half maart gereed, waarna een kleine groep van de knotgroep een aantal activiteiten in en rond het centrum heeft uitgevoerd. Zo is het winkeltje omgetoverd tot een kantoortje en is aan de zijde van de kantine een verstelbaar displayplankje geplaatst. Ook de ingang van de voordeur en de deur naar het terras zijn aangepast zodat deze weer goed aansluiten en de opstapjes zijn weggewerkt. De toegang naar de Heemtuin was aan renovatie toe, nieuwe palen en planken zijn gemonteerd en in de verf gezet zodat alles er weer piekfijn uitziet. In de tussentijd zijn alle motor- en elektrische kettingzagen volledig uit elkaar gehaald en waar nodig nieuwe onderdelen geplaatst zodat deze weer naar behoren en veilig functioneren.

In juli is de knotgroep gestart met de zomersnoei van de wilgen die zij in de winter hebben geknot. De zomersnoei is noodzakelijk om de knotwilgen gezond en in de juiste vorm te laten groeien. Nadat alle takken tijdens de wintersnoei zijn verwijderd, groeien de nieuwe loten massaal aan de boom. Als je deze hun gang laat gaan zullen er na 2 jaar takken met een dikte van 10 tot 15 cm over de weg komen te hangen wat een gevaar is voor de weggebruikers. Daarom worden alle nieuwe takken zodanig gesnoeid dat de overblijvende takken recht boven de stam van de wilg groeien en de boom haar vorm blijft houden.

Helaas hebben we deze activiteit niet met alle leden van de Knotgroep kunnen uitvoeren door gezondheidsproblemen. Rond half augustus hebben we deze activiteit kunnen afronden.

Naast het knotten van knotwilgen voor het waterschap voeren we ook een aantal werkzaamheden uit voor de gemeente Papendrecht die we in september en december uitvoeren. Inmiddels zijn we hiermee gestart. We verwachten in november/december weer te starten met het knotten van wilgen in de Alblasserwaard.

Knotgroep de Kievit is een gezellige groep mensen die van aanpakken weet en dit met heel veel plezier en humor uitvoeren.

Het motto van de groep is: geen verplichtingen, er is dus geen rooster waar je je aan moet houden en dat maakt de groep uniek.

Spreekt bovenstaande je aan, kom dan gerust eens naar het centrum om kennis te maken. Wij zijn er op maandag-woensdag- en zaterdagochtend en we verzamelen in het Streekcentrum van de Natuur en Vogelwacht Alblasserwaard waar we starten met een kop koffie. In het centrum is er ook gelegenheid om je om te kleden zodat je niet in je werkkleren naar huis hoeft te gaan.

Gaan we je zien? De koffie staat klaar.

Alblasserdam West-Kinderdijk. Contour in staalprofiel van het dijkhuis dat hier ooit stond, naast de museumwoning Huis van Zessen

Planologie: Ontwikkelingen in de Alblasserwaard

tekst en foto Jacques Verhagen

Nationaal Programma Landelijk Gebied

In de Alblasserwaard heerst bij de bevolking veel onrust; zijn de hoge windturbines van tafel of toch weer niet? Er wordt door het Ministerie van Defensie gekeken naar laagvlieggebieden voor helikopters. De Alblasserwaard is een optie die door Defensie nader wordt onderzocht, zoals de kranten melden.

Wat ook duidelijk is, is dat er gemorrelt wordt aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) door ons huidige kabinet. De provincies, gemeenten en belanghebbenden zoals landbouworganisaties, natuurorganisaties, waterschappen, maatschappelijk middenveld, drinkwaterbedrijven e.a. hebben veel tijd en geld gestoken in een gezamenlijk uitvoeringsprogramma. Ook in de Alblasserwaard wordt steeds meer gekeken naar natuurinclusieve landbouw, kruidenrijk grasland, en neemt ook het oog voor natuur toe.

De vraag is nu: Hoe verder? De natuur wordt er niet beter op wanneer een nieuw kabinet het roer omgooit, terwijl er al afspraken zijn en nog worden gemaakt om te komen tot uitvoering.

Voor de Alblasserwaard is de vraag:

Heeft de provincie Zuid-Holland de financiële middelen om de gemaakte afspraken in de ZHPLG zelf te financieren?

Het zijn allemaal onzekerheden waar we nog geen antwoord op hebben.

Zonneweides bij Hardinxveld-Giessendam

In Onze Waard is wel eens geschreven over zonneweides in de Alblasserwaard bij Hardinxveld-Giessendam. Vanuit de Natuur- en Vogelwacht hebben wij met de initiatiefnemers meerdere malen hierover gesproken en geadviseerd, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek hoe zonne-energie op weilanden op de meest ecologische manier kan worden gerealiseerd. Ons advies is daarbij niet opgevolgd.

De gemeente Hardinxveld-Giessendam heeft de verguningsprocedure in gang gezet.

Wij hebben hierop geen zienswijze ingediend. Maar de provincie Zuid-Holland heeft dat wel gedaan. Een punt uit de zienswijze is dat er door de gemeente onvoldoende naar de ecologie is gekeken. Er zal volgens de

provincie eerst ecologisch onderzoek gedaan moeten worden. Dat zou kunnen betekenen dat het gehele project te duur wordt en wordt afgeblazen.

Herijking Visie Beeldkwaliteit.

Het gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, waarin wij vertegenwoordigd zijn, heeft in 2014 een inspiratiedocument geschreven met als doel dat ontwikkelaars, architecten en gemeenten bij nieuwbouwprojecten rekening houden met streekeigen kenmerken. Ook natuur is hier een onderdeel van. Het document is te vinden op <https://www.gebiedsplatform.nl/projecten/beeldkwaliteit-visie/>

Het document kwam tot stand onder redactie van leden

van de AWN - Archeologie Lek- en Merwestreek en de NVWA (Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard). Het zal duidelijk zijn dat dit document na 10 jaar niet meer wordt gelezen.

Maar de gemeente Molenlanden ziet in dat de informatie uit deze Visie van belang is voor de Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie moet een dynamisch document worden dat jaarlijks kan worden aangepast. Het Gebiedsplatform, de AWN en NVWA en de gemeente Molenlanden gaan zich beraden over hoe de herijking van het Visie Beeldkwaliteit zal plaatsvinden.

Het is daarom de moeite waard om het document eens te lezen.

Wandelingen in de educatieve Heemtuin

door Leen den Ouden

In de educatieve heemtuin van de NVWA in het Alblasbos zijn er in elk seizoen andere elementen zichtbaar die voor de natuur van belang zijn.

Ook in de herfst houdt Leen den Ouden u tijdens een rondwandeling op de hoogte.

Hij vertelt over de landschapselementen die er in aangelegd zijn, maar ook over de planten en insecten die er leven.

Wilt u een rondwandeling meemaken? Dat kan nog deze herfst:

Op 28 september en 26 oktober zijn er rondwandelingen om 13:30 en om 15:00 uur.

U hoeft zich niet in te schrijven. Kom gewoon naar het Streeknatuurcentrum van de NVWA.

Kijk op de website van de NVWA (www.nvwa.eu/wat-is-er-te-zien-in-de-heemtuin/) voor de laatste informatie over de heemtuin. Er is op de website ook een online rondleiding beschikbaar: <https://www.nvwa.eu/werkgroepen/heemtuin/de-wandeling/> en een brochure met een uitgebreide toelichting (pdf).

Een gehakkelde aurelia in de heemtuin

Zeepkruid

tekst, afbeeldingen en foto's Bram van Vliet

Onlangs herlas ik het boek 'Omgang met planten' van Jac. P. Thijssse. Verschenen in 1909 en heruitgegeven in 1979. Dat is best lang geleden, maar het leest nog altijd alsof het gisteren geschreven is.

Thijssse beschrijft in dit boek een aantal planten, hoe ze bestoven worden, door welke insecten ze bezocht worden en nog veel meer. Het is nauwelijks te begrijpen hoe deze man uren bij een plant kon zitten en die bestuderen, naast zijn werkzaamheden als leraar, het schrijven van o.a. Verkadealbums en vele bestuurstaken.

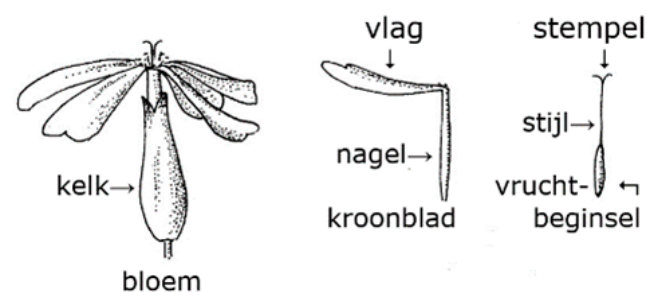
Het stimuleerde mij in ieder geval om eens goed naar zeepkruid te kijken.

Zeepkruid

Zeepkruid hoort bij de anjerfamilie. De bloemen hebben vijf kroonblaadjes. Elk kroonblad heeft een plaat en een nagel. De plaat is het opvallende bovenste deel en de nagel zit daaronder.

In het midden bevindt zich de stamper die eindigt in een tweedelige stijl. Rond de stijl zitten tien meeldraden. De meeldraden rijpen eerst en als die uitgebloeid zijn buigen ze opzij en komt de stamper met stijl tevoorschijn.

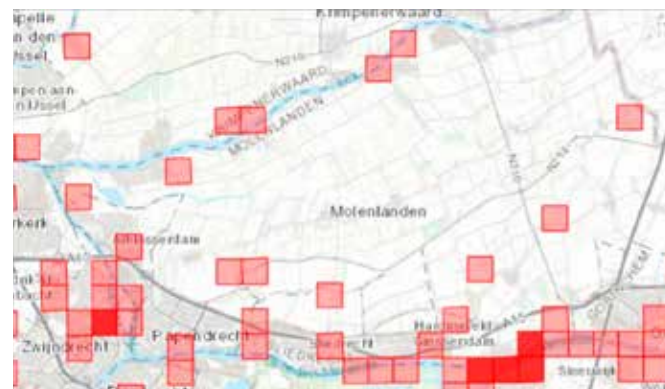

onderdelen zeepkruid

Om dit alles zit een kelk die uit één stuk bestaat. Bloembezoekers zijn dus genoodzaakt om van bovenaf hun lange roltong in de bloem te steken om zo de nectar te bereiken. Korttongige insecten kunnen dus niet bij de nectar komen. Maar daar hebben ze iets op gevonden. Ze bijten een gat in de kelk en stelen zo de nectar. Dat wordt diefstal met inbraak genoemd.

De wetenschappelijke naam is Saponaria officinalis. Zeepkruid bevat de giftige stof saponine. Sapon betekent zeep. Als je stukjes wortel in schijfjes snijdt en met water schudt ontstaat er schuim. Officinalis wijst erop dat de plant geneeskrachtige eigenschappen heeft.

De hoofdbloei valt in augustus, maar rond het verschijnen van deze Onze Waard zijn ze ook nog wel in bloei

Verspreidingskaart Zeepkruid in de Alblassterwaard

te vinden. Je moet ze zoeken op wat drogere zandige plekken, met name langs de rivieren.

Google 'Thijssse zeepkruid', even scrollen naar natuurtijdschriften en het artikel is gevonden. Aanbevolen!

Een en ander heeft Thijssse in 1909 prachtig beschreven in het blad 'De Levende Natuur'. Zoek op internet op

Rijpe meeldraden

Rijpe stempel

Afwijkende bloem met zes kroonblaadjes

Eendenkooi

Er zijn twee tentoonstellingen in onze omgeving

Museum Nieuwpoort

De wisseltentoonstelling is van Stijn Philips, natuurfilmer en -fotograaf uit de Alblasserwaard, medewerker van "Vroege vogels". Naast de vaste tentoonstelling waarin de historische straten en gebouwen van Nieuwpoort worden belicht, is er ook altijd een wisseltentoonstelling. Deze keer is dat:

"Natuurlijk de WAARD!" - Land van donken en stroomruggen. De tentoonstelling laat ons kennis maken met het typische polderlandschap en de flora en fauna van de Alblasserwaard. Een bijzondere plaats is er voor de 5000 jaar oude veeneiken.

Het museum is gevestigd in het Stadhuis uit 1697, een monumentaal pand. Alleen om het pand is het museum al een bezoek waard. Ook de historische stad is mooi om eens rustig te bekijken.

Museum Nieuwpoort
Hoogstraat 53
2965 AK Nieuwpoort

Openingstijden:

Woensdag, vrijdag en zaterdag van 13.30 - 16.30 uur.

www.museumnieuwpoort.nl

De tentoonstelling loopt nog tot 1 april 2025

De tweede tentoonstelling is in **Museum De Koperen Knop** In Hardinxveld Giessendam.

"Vogels in trek". De vogeltrek en vogels in de kunst. Deze tentoonstelling belicht het fenomeen van de vogeltrek. Ook is er aandacht voor de vele kunstuitingen met vogels als onderwerp. Evenals het museum in Nieuwpoort is dit museum gevestigd in een historisch pand,

een kort na de tachtigjarige oorlog gebouwde boerenhofstee. Het erf en de tuin bevatten elementen van de historie van de Alblasserwaard. Naast vaste opstellingen is er ook altijd een wisseltentoonstelling. Deze keer dus over "Vogels in trek".

Museum De Koperen Knop
Binnendams 6
3373 AD Hardinxveld- Giessendam

Openingstijden:

Dinsdag t/m vrijdag van 13.00 - 17.00 uur.
Zaterdag van 11.00-17.00 uur.

www.koperenknop.nl

De tentoonstelling is te zien van 14 september t/m 16 november 2024

Gele knolameniet (foto Gerard Roest)

Const. Huygenslaan 6 | 3351 XC PAPENDRECHT
T: 078-6157889 | F: 078-6429661 | G: 06-53257066
www.visserhoveniers.nl

landwinkel
De Fruitheerlijkheid

Proef het landleven!

Kerkbuurt 56
Papendrecht
tel. 078-6440599
openingstijden
ma. t/m do.
13.30 uur-17.30 uur
vrijdag
8.30 uur-20.00 uur
zaterdag
8.00 uur-17.00 uur
www.fruitheerlijkheid.nl

FRUIT
veel fruit uit eigen boomgaard
AARDAPPELEN EN GROENTEN
ook biologische groenten
GESCHENKPAKKETTEN
STREEKPRODUCTEN
'Heerlijkheid van Papendrecht'
Jam, sap, saus
van fruit uit eigen boomgaard

BRUILOFTEN
VERGADERINGEN
EVENEMENTEN

Goed geregeld!

WWW.TILGROEP.NL

KOOIJ-BOUW

> Nieuwbouw > Verbouw > Renovatie

www.kooij-bouw.nl

Hier had uw advertentie
kunnen staan!

Solide en gedegen

Samen en uitvoeren van:

- het bouw- en woonrijp maken van (bedrijfs)terreinen
- grond-, straat- en rioleringswerken
- groen- en bodemsaneringswerken
- alle voorkomende sloopwerken

GS

**DE GROOT & SCHAGEN
AANNEMINGSBEDRIJF B.V.**

Lelystraat 101 3364 AH Sliedrecht
☎ (0184) 41 62 33 ☎ (0184) 41 88 79 🌐 www.degrootschagen.nl

**Zand, grind of
grond nodig?**

Directe levering los gestort of in Big-Bag.

Openingstijden:

maandag t/m vrijdag
7.00 uur tot 17.00 uur
zaterdag
8.00 uur tot 12.00 uur.

Bij Van Vliet Sliedrecht bent u aan het juiste adres voor levering van zand, grind, mijnsteen en tuingrond. Voor verhardingen leveren wij diverse soorten granulaat. Ook kunt u bij ons uw grond, puin- en tuinafval inleveren. Bestellen via de website en telefonisch.

www.vanvliet-sliedrecht.nl

Industrieweg 27
3361 HJ Sliedrecht
T 0184 415 501
E info@vanvliet-sliedrecht.nl

**VAN VLIET
SLIEDRECHT**

NVWA AL 55 JAAR BEHARTIGER VAN DE NATUUR IN DE ALBLASSERWAARD

Dit magazine is gedrukt op papier dat op verantwoorde manier voor mens en milieu is geproduceerd.

